

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземних мов

Кафедра англійської мови з методикою викладання

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри Салата І. А.

Реєстраційний № _____

«__» _____ 2023 р.

«__» _____ 2023 р.

ВИКОРИСТАННЯ І РЕАЛІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ ДЛЯ
ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

Кваліфікаційна робота

студентки групи ЗАМ- м-22

ступінь вищої освіти: магістр

спеціальності 014.02 Середня освіта

(мова і література (англійська))

Комишан Юлії Вікторівни

Керівник: Соловйова Наталія Дмитрівна

Доц., к. пед. наук

Оцінка: Національна шкала _____

Шкала ECTS _____

Кількість балів _____

Голова ЕК _____ (підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, **Комишан Юлія Вікторівна**, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомена. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ ...	6
1.1. Поняття іншомовної комунікативної компетентності	6
1.2. Вимоги до формування іншомовної комунікативної компетентності школярів у нормативних документах	13
1.3. Роль діяльнісного підходу у формуванні іншомовної комунікативної компетентності	21
Висновки до розділу 1	28
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ОСНОВНІЙ ШКОЛІ	30
2.1. Проектна діяльність як один із ключових методів формування іншомовної комунікативної компетентності в учнів основної школи.....	30
2.2. Впровадження діяльнісного підходу на уроках англійської мови в основній школі.....	36
Висновки до розділу 2	48
ВИСНОВКИ	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	52
ДОДАТКИ	57
Додаток А	58
Додаток Б	59

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сьогодення вимагає від особистості значних трансформацій, і це стосується усіх сфер життя суспільства, зокрема і міжкультурного спілкування. Проблема іншомовної комунікації нині актуальна як ніколи. Особливо, у цей важкий та переломний момент у житті більшості українців, адже це питання гостро стоїть для переселенців з України до європейських країн та подальшої долі більшості з нас, у зв'язку з євроінтеграцією. Саме завдяки порозумінню і вдалому спілкуванню громадян з різних країн, культур та звичаїв, можна комфортно почуватися в тому чи іншому регіоні.

Проблема іншомовної комунікації гостро постає на уроках англійської мови в основній школі, адже відсутня сфера застосування знань та мінімізується спілкування саме іноземною мовою поза навчальним процесом. Тому на сучасному етапі вкрай важливо отримати відповідні знання, вміння і навички іншомовної комунікативної компетентності, щоб в майбутньому не лише розуміти мову та культуру іншої держави, а й гідно представляти свою власну.

Іншомовна комунікативна компетентність є об'єктом дослідження даної роботи. Ця тема перебувала й нині перебуває у центрі уваги багатьох дослідників (А. Андрієнко, Г. Дегтярьова, А. Кузьмінський, І. Кухта, В. Омеляненко, Л. Руденко, В. Семиченко, Т.Цигульська та інші), які аналізують її як багатоаспектний феномен і розкривають сутність, структуру та спрямованість.

Метою роботи є аналіз сутності комунікативної компетентності та ролі діяльнісного підходу у формуванні іншомовної комунікативної компетентності під час вивчення іноземної мови в учнів основної школи.

Об'єкт дослідження – іншомовна комунікативна компетентність в учнів основної школи.

Предмет дослідження – засоби діяльнісного підходу під час формування іншомовної комунікативної компетентності в учнів основної школи.

Завдання дослідження:

- схарактеризувати поняття іншомовної комунікативної компетентності;
- проаналізувати нормативно-правову базу щодо формування іншомовної комунікативної компетентності школярів;
- схарактеризувати діяльнісний підхід та його роль у формуванні іншомовної комунікативної компетентності під час вивчення англійської мови в учнів основної школи;
- визначити особливості проектної діяльності, як методу формування іншомовної комунікативної компетентності;
- розробити практичні завдання для формування іншомовної комунікативної компетентності під час вивчення іноземної мови в основній школі.

Практичне значення роботи полягає в тому, що її матеріали та результати можуть бути використані вчителями загальноосвітніх навчальних закладів на уроках англійської мови чи позакласній діяльності, студентами, під час проходження педагогічної практики та для написання курсових, випускних робіт з даної тематики.

Структура роботи: робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та двох додатків. Обсяг основного тексту 51 сторінка.

РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

1.1. Поняття іншомовної комунікативної компетентності

Основною умовою, способом існування особистості є комунікація. Саме завдяки здатності передавати інформацію за допомогою мови люди дізнаються про події, факти не лише сучасні, але й віддалені в часі та просторі, та водночас повідомляють про свій душевний стан або почуття.

Один із найбагатших людей світу американський мільярдер Джон Рокфеллер найбільш високо оцінював уміння спілкуватися з людьми. Також, на таке поцінювання спілкування звертає увагу Дейл Карнегі в праці «Як завойовувати друзів впливом на людей», де доводить, що лише 15 відсотків фінансового успіху залежить від технічних знань спеціаліста, решта 85 відсотків – від культури спілкування [5].

У науковому надбанні Дегтярьової Г.С. та Руденко Л.А., розуміння спілкування як складової людської діяльності ґрунтується на тому, що людина живе для задоволення своїх власних потреб, для самореалізації, самовираження, самоутвердження, і водночас вона може жити для інших і лише у взаємозв'язку з іншими, в єдності з іншими. За висловом В. Сухомлинського від того, яке в людини спілкування з іншими людьми, до чого вона кличе думку й волю, який світ людського відкривається перед нею залежить те, якою вона стане людиною. «Людське спілкування, – на його думку, – це надзвичайно широке, багатогранне задоволення потреби людини в людині» Спілкування є головною умовою виживання та реалізує функцію навчання, виховання й розвитку, а під впливом соціально-економічних, політичних, ідеологічних, духовних змін у суспільстві трансформуються соціальні стосунки, змінюються смаки, побут, інтереси, життєві орієнтири, що актуалізує проблему спілкування [5].

В основі сучасної освіти України, знаходиться компетентнісний підхід, що передбачає формування та розвиток всебічно розвиненої особистості підготовленої до дорослого життя. Поняття компетентності розкриває Закон України «Про вищу освіту»: компетентність – динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти [11].

У Словнику іноземних слів “компетентність” визначається як 1) “володіння знаннями, які дозволяють судити про що-небудь, висловлювати вагому, авторитетну думку”; 2) “поінформованість, обізнаність, авторитетність” [30]. Словник української мови подає таке визначення: компетентний – той, хто “має достатні знання в якій-небудь галузі, з чим-небудь добре обізнаний, тямущий, ґрунтується на знанні, кваліфікований” [28].

У Національній рамці кваліфікацій України зазначається, що компетентність/компетентності – здатність особи до виконання певного виду діяльності, що виражається через знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості, а результатом навчання є компетентності (знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості), які набуває та/або здатна продемонструвати особа після завершення навчання [20].

Уперше термін «компетентність» використав у лінгвістичному розумінні Н. Хомський у межах його теорії генеративної граматики. Він пов’язував це поняття зі здатністю носія мови володіти системою мови, обмеживши значення компетентності лінгвістичним аспектом. Йшлося про компетентність не як природжену здатність, а як таку властивість, що формується в результаті взаємодії індивіда із соціальним середовищем, отже набуття цієї здатності забезпечується соціальним досвідом і потребами індивідів у нерозривному зв’язку в процесі соціалізації особистості [28].

Під компетентністю в загальному вигляді розуміється володіння знаннями, що дозволяють судити про що-небудь, висловлювати вагоме, авторитетну думку [30].

З часом зарубіжні й вітчизняні науковці на противагу лінгвістичній компетентності Н. Хомського стали активно вживати термін «комунікативна компетентність», розуміючи його як здатність спілкуватися за допомогою мови, тобто передавати думки й обмінюватися ними в різних ситуаціях у процесі взаємодії з іншими учасниками спілкування, вибираючи комунікативну поведінку, адекватну автентичній ситуації спілкування. Комунікативна компетентність не розглядається як особистісна характеристика, а її сформованість виявляється в процесі спілкування [28].

Етнолінгвіст Д. Хайме здатність особистості бути учасником мовленнєвої діяльності назвав комунікативною компетентністю, яку представив як навички й уміння адекватно використовувати мову в конкретній ситуації спілкування. Комунікативна компетентність це, на його думку, здатність людини творчо використовувати мовні засоби (висловлювання, дискурси), яка ґрунтується на знаннях і готовності їх адекватно використовувати. Враховуються когнітивні, афектні й інтенціональні чинники. Набуття комунікативної компетентності є найважливішою метою процесу навчання, зокрема, Д. Хайме підкреслював, що “компетентність – це не тільки володіння граматикою й словником, але й знання умов, ситуації, в яких відбувається мовленнєвий акт” [28].

Сучасні науковці І. Хомяк та Л. Мамчур розглядають іншомовну комунікативну компетентність, як необхідний людині рівень сформованості досвіду міжособистісної взаємодії, щоб успішно функціонувати в суспільстві з огляду на власні здібності й соціальний статус [25].

На погляд Т. Вольфовської – іншомовна компетентність надає необхідний рівень сформованості досвіду міжособистісної взаємодії, що гарантує ефективне та успішне функціонування в полікультурному суспільстві [3, с. 13].

Сучасні українські дослідники з методики викладання іноземних мов, розглядають іншомовну комунікативну компетентність як здатність користуватись мовою залежно від конкретної ситуації, тобто учні навчаються комунікації у процесі самої комунікації [19, с. 302-303] .

Дослідник Кухта І. В., стверджував, що комунікативна компетентність є свідченням того, що кожному висловлюванню притаманні свої правила, які підпорядковуються загальним правилам граматики, і засвоєння яких забезпечує спроможність використовувати мову в процесі комунікації. На його думку, суть комунікативної компетентності розкривається через прагматичний, дискурсивний та інформативний компоненти. Під прагматичним (стратегічним) розуміють правила входження в контакт із співрозмовником, здатність підтримувати його упродовж усього процесу спілкування та логічно завершити. Іншими словами, комунікативна прагматичність означає готовність передавати комунікативний зміст у конкретній ситуації спілкування. Відомий український психолог В. А. Семиченко пояснює цю готовність наявністю (сформованістю) такої особистісної якості людини, як контактність, тобто здатність перебороти психологічні бар'єри спілкування, розпочати його, підтримувати упродовж певного часу і логічно завершити. Під дискурсивним компонентом розуміють правила побудови змісту конкретного висловлювання [17].

Комунікативна компетентність займає важливе місце серед ключових компетентностей і є більш дослідженою, тому що пов'язана з вивченням мов. Відповідно до моделі, запропонованої в документі Ради Європи від 1997 року, комунікативна компетентність складається з трьох компонентів:

- лінгвістичний компонент охоплює фонологічні, лексичні, граматичні знання та уміння;
- соціолінгвістичний компонент, що визначається соціокультурними умовами використання мови, містить собою сполучну ланку між комунікативною та іншими компетентностями.

- прагматичний компонент, окрім загальних компетентностей, містить екстралінгвістичні елементи, що забезпечують спілкування (міміка, жестикуляція тощо) [13].

В. В. Пруняк у своїй праці, наголошує, що учителям важливо пам'ятати, що всі мовленнєві дії, які входять до структури мовлення, пов'язані з власною проміжною метою, підпорядкованій загальній меті спілкування. Кожна мовленнєва дія має чотирифазову структуру, а кожна фаза відповідає певному етапу породження зв'язного висловлювання, зокрема:

- орієнтуванню в умовах мовленнєвої ситуації. Для цього необхідно чітко визначити умови спілкування, тип висловлювання, його загальну мету, наявність чи відсутність конкретного адресата мовлення, його характер, соціальний статус, вік та інші особливості, обрати відповідно до цього стиль спілкування;

- плануванню висловлювання. На цьому етапі з'ясовується, про що саме потрібно говорити, в якій послідовності розташувати структурні елементи висловлювання, як побудувати текст, щоб у повній мірі розкрити тему і досягти поставленої мети. При цьому автор має передбачити використання таких мовних одиниць, які забезпечили б адекватне розуміння адресатом думки, висловленої адресантом.

- реалізації програми висловлювання. Цей етап являє собою безпосереднє породження зв'язного тексту на основі врахування дії перших двох.

- контролю за власною мовленнєвою діяльністю. На цьому етапі мовець передбачає співвіднесення результатів мовленнєвого впливу на слухача (у писемному варіанті на читача) із завданням висловлювання, вносить необхідні поправки, пояснення, полегшуючи адресатові однозначне сприйняття інформації, виявляє і виправляє допущені помилки у процесі побудови висловлювання, які стосуються як змісту, так і оформлення повідомлення [25].

Аналізуючи праці О. А. Ковальнової та Ю. Задунайської, ми бачимо, що вони у своїх дослідженні описують погляди різних науковців на структуру та сутність комунікативної компетентності. Так, С. Савіньон описує чотири компоненти: граматичний, соціолінгвістичний, компенсаторний і компетенцію мовної стратегії. М. Кенел та М. Свейн запропонували структуру комунікативної компетентності, що складається з чотирьох видів компетенцій: дискурсивної, соціолінгвістичної, стратегічної та лінгвістичної. Відповідно до структури комунікативної компетентності, розробленої Д. Ізаренковим, вона представлена такими базисними складовими, як: мовна, лінгвістична, прагматична і предметна. Р. Белл визначає комунікативну компетентність як «знання, вміння та навички, необхідні для розуміння чужих і породження власних програм мовної поведінки, адекватним цілям, сферам, ситуаціям спілкування, здатність, сформована у взаємодії людини з соціальним середовищем, в процесі придбання ним соціально-комунікативного досвіду». М. Вятютнев трактував її «як вибір і реалізацію програм мовної поведінки залежно від здатності людини орієнтуватися в тій чи іншій обстановці спілкування; вміння класифікувати ситуації залежно від теми, задач, комунікативних установок, що виникають в учнів до бесіди, а також під час бесіди в процесі взаємної адаптації» [10; 13].

За Н. М. Бідюк, структура іншомовної комунікативної компетентності включає сукупність цілей навчання у різних видах мовленнєвої діяльності (аудіюванні, говорінні, читанні, письмі), знань (мовленнєвих, мовних, паралінгвістичних, лінгвонародознавчих, морально-етичних), навичок, умінь (мовних, мовленнєвих, комунікативних, гностичних, перцептивних, паралінгвістичних, лінгвонародознавчих, організаційних) та досвіду (комунікативного, методичного, технологічного) як результату комунікативної діяльності в спілкуванні [2, с. 160].

Аналіз досліджень О. А. Ковальнової показав, що комунікативна компетентність містить компетентність вхідної комунікації (сприйняття, рецепції) та компетентність вихідної комунікації (передачі, продукування),

адже у будь-якій комунікаційній ситуації завжди є, як мінімум, два суб'єкта – це відправник і одержувач. Перший надсилає певне повідомлення, а другий його отримує (адресатів може бути декілька, наприклад: презентація, коли один оратор звертається до цілої аудиторії) [13].

Під повідомленням, дослідниця розуміє сукупність інформації, що передається від відправника до отримувача. Це не лише слова або звуки, але й візуальний ряд, емоційний фон, інтонації, жестикуляція, пантоміміка тощо. Будь-яке повідомлення передається за допомогою того чи іншого каналу комунікації – своєрідного засобу передачі інформації. Слова (тобто, сенс слів і пропозицій) передаються за допомогою вербального каналу; звуки, інтонація, тон і тембр – за допомогою вокального; зовнішній вигляд, жестикуляція, пантоміміка і мікроміміка – за допомогою невербального тощо. У результаті на отримувача спрямовано певний вплив – ефект. Це може бути обдумування інформації, згода, незгода, агресія, нерозуміння. Так чи інакше, це виражається у зворотному зв'язку, тобто, у відповідній реакції або повідомленні. При цьому ролі у суб'єктів змінюються: отримувач стає відправником, а відправник – отримувачем. У цілому, поділ на відправника і отримувача є досить умовним, Таким чином, компетентність вхідної комунікації (сприйняття, рецепції) є здатністю ефективно сприймати повідомлення, а компетентність вихідної комунікації (передачі, продукування) є здатністю ефективно передавати повідомлення [13].

Бернацька О. та Комогорова М., у своїй праці розкрили детальну структуру комунікативної компетентності [ДОДАТОК А], де включили такі складові: мовна або лінгвістична компетентність, мовленнєва компетенція, соціокультурна компетенція [1].

Отже, комунікативну компетентність більшість учених вважають комплексним інтелектуально-психологічним утворенням особистості, що характеризується здатністю людини до ефективного спілкування в різних сферах життєдіяльності, наявністю знань мовних і мовленнєвих норм, етикету, культурних особливостей, соціального досвіду й уміння

використовувати ці знання відповідно до ситуації спілкування. Вона дуже тісно пов'язана з соціальною компетентністю, а її вивчення привертає до себе увагу багатьох дослідників.

1.2. Вимоги до формування іншомовної комунікативної компетентності школярів у нормативних документах

Нині триває реформування освітньої галузі нашої держави. Ідеологією цієї реформи є Концепція «Нова українська школа», ухвалена рішенням колегії МОН України від 19.10.2016 року. За основу цієї концепції було взято передусім педагогіку партнерства: співпрацю між учителем, учнем і батьками, які повинні стати рівноправними учасниками освітнього процесу, тобто компетентнісного навчання.

Компетентність (competentia) – це коло питань, у яких людина добре обізнана, має знання та досвід. У Законі України «Про освіту» (2017 року) компетентність характеризується як динамічна комбінація знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити подальшу навчальну діяльність [11].

Компетентнісний підхід – це спрямування освітнього процесу на формування й розвиток ключових і предметних компетентностей особистості, результатом якого є формування загальної компетентності людини як її інтегрованої характеристики.

Враховуючи реалії сьогодення, перед освітою поставлене завдання навчити учня самостійно вчитися, й швидко оперувати знаннями в залежності від ситуації. Тому кінцевим результатом навчання в школі є підготовка не стільки учня з багажем певних знань, а його вміння практично діяти, застосовувати успішні дії у професійній діяльності та житті.

Комунікативній компетентності надають важливої ролі іноземні автори «Довідника з комунікативної компетентності», зазначаючи, що саме від неї залежить здатність людини досягти своїх цілей у соціальному житті [34].

Ми погоджуємося з думкою В. Гаманюк, що посилена увага до вивчення іноземних мов зумовлена забезпеченням виконання основних положень Болонської декларації, яке неможливе без підвищення рівня якості мовної освіти, оскільки адаптація до норм і стандартів європейського освітнього простору, мобільність, професійна конкурентоспроможність матимуть місце лише за умов високого рівня володіння випускниками іноземними мовами, наявності в кожного з них сформованих навичок комунікативної поведінки у різних сферах спілкування [4].

Ключові компетентності є узагальненими і формуються вони засобами міжпредметного і предметного змісту, зокрема важлива роль тут належить і комунікативній компетентності, яку Рада Європи віднесла до числа ключових і розробила спеціальний документ, який регламентує вивчення іноземних мов у європейських країнах.

Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти є результатом більш ніж десятирічного дослідження, виконаного групою провідних фахівців у галузі прикладної лінгвістики, методики та педагогіки із 41 країни, які є членами Ради Європи. Мета документу — стимулювати роздуми над цілями і методами, а також їх формулювання та впровадження. Рекомендації Ради Європи забезпечують спільну основу для розробки навчальних планів з мовної підготовки, типових програм, іспитів, підручників тощо у Європі. Вони у доступній формі описують, чого мають навчитися ті, хто оволодіває мовою, щоб користуватися нею для спілкування, та які знання і вміння їм потрібно розвивати, щоб діяти ефективно. Цей опис включає також культурний контекст, у якому існує мова. Рекомендації визначають і рівні володіння мовленням, які дозволяють виміряти успіхи тих, хто навчається, на кожному ступені навчання або впродовж усього життя. Рекомендації Ради Європи мають на меті подолання бар'єру у спілкуванні між фахівцями в

галузі викладання сучасних мов, які представляють різні освітні системи Європи. РРЄ пропонують адміністраторам освіти, розробникам навчальних курсів, вчителям, методистам, екзаменаторам засоби для усвідомлення практичних результатів навчання з метою визначення і координування їх зусиль та забезпечення реальних потреб тих, хто вивчає мову, і за кого вони несуть відповідальність. Створюючи спільну основу для точного опису цілей, змісту і методів навчання, Рекомендації посилюватимуть прозорість курсів, планів та кваліфікацій і сприятимуть міжнародній співпраці в галузі викладання сучасних мов. Визначення об'єктивних критеріїв опису рівнів володіння мовою полегшить взаємне визнання кваліфікацій, прийнятих у різних навчальних контекстах, та, як наслідок, допоможе європейському обміну. Системна сутність Рекомендацій означає спробу розглянути надто складну людську мову шляхом розкладання мовної компетентності на окремі компоненти. Види компетентностей взаємодіють комплексно у процесі розвитку кожної окремої особистості. Як соціальний агент, кожен індивід налагоджує стосунки з різноманітними взаємопроникаючими соціальними групами, що й визначає особистість. В рамках міжкультурного підходу саме це є головною метою навчання мови: сприяти розвитку цілісної особистості того, хто вивчає мову, та його самоусвідомлення шляхом збагачення досвіду, розуміння відмінностей між іншими мовами та культурами. Реінтеграція численних складників у єдине ціле, що гармонійно розвивається, має бути покладена на викладачів і тих, хто вивчає мову [9].

При аналізі документа від Ради Європи, ми бачимо, що особливої уваги в набуває плюрилінгвальний підхід, який припускає той факт, що у процесі розширення індивідуального мовного досвіду особистості в його культурних аспектах від рівня побутового мовлення до мови спільноти у широкому смислі і далі до мов інших народів (під час навчання у школі чи коледжі, або ж при безпосередньому оволодінні в Україні), він або вона не сприймають ці мови у вигляді чітко розмежованих розумових блоків, проте у них формується комунікативна компетенція, всередині якої усі мовні знання і

досвід є складниками, та в якій мови переплітаються і взаємодіють. Таким чином, змінюється мета навчання мови та зникає ізолюваність мов при вивченні, а центрального значення набуває розвиток мотивації, умінь та впевненості учнів при контакті з новим мовним досвідом у їх позашкільному житті [9].

Комунікативна мовленнєва компетенція в Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти розглядається як така, що складається з певних компонентів, до яких входять, зокрема, знання, вміння і навички:

- лінгвістичного, що включає лексичні, фонологічні, синтаксичні знання і вміння та інші параметри мови як системи незалежно від соціолінгвістичного значення їх варіантів та від прагматичних функцій їх реалізації;

- соціолінгвістичного, який стосується соціокультурних умов користування мовою. Через чутливість до соціальних конвенцій (правил ввічливості, норм, які регулюють стосунки між поколіннями, статями, класами та соціальними групами, лінгвістичних кодифікацій деяких основних ритуалів у житті суспільства) соціолінгвістичний компонент пронизує весь процес спілкування між представниками різних культур, навіть тоді, коли його учасники часто не усвідомлюють цього впливу.

- прагматичного, який пов'язаний з функціональним вживанням лінгвістичних засобів і пропонує сценарії або програми інтерактивних обмінів. Вони також стосуються умінь дискурсу, злитності та зв'язності, ідентифікації типів і форм текстів, іронії та пародії [9].

Рекомендації Ради Європи з мовної освіти враховано в Державному стандарті загальної середньої освіти й у Програмі з іноземної мови для загальноосвітніх навчальних закладів. Рівні володіння загальнонавчальною іноземною мовою, визначені й описані в Загальноєвропейських рекомендаціях, покладено в основу типових програм з першої іноземної мови для вищих навчальних закладів, які готують учителів та перекладачів. На ці пропозиції Ради Європи спираються також і програми з іноземної мови

професійного спілкування, розроблених для немовних спеціальностей вищих навчальних закладів України. Так, типова навчальна програма для викладання англійської мови «National ESP Curriculum for Universities» є спільною ініціативою Міністерства освіти науки України, Британської Ради в Україні, а «Rahmencurriculum für studienbegleitenden Deutschunterricht an ukrainischen Hochschulen und Universitäten» – за підтримки Гете-Інституту (м. Київ). Вони ґрунтуються на рекомендаціях Ради Європи в частині викладання й оцінювання, крім того, передбачають розроблення на їх основі навчальних модулів, які відповідатимуть вимогам кредитно-модульної системи [4].

У «Плані дій щодо створення єдиного європейського індикатора провідних компетентностей» (The European Indicator of Language Competence) іншомовна компетентність розкривається через такі три компоненти, як:

– лінгвістична компетентність (система внутрішньо засвоєних комунікантом знань щодо функціонування іноземної мови, що виявляється в їх використанні в мовленнєвій діяльності);

– соціальна компетентність (охоплює соціокультурну, соціолінгвістичну та професійну складові, які сприяють реалізації основної мети сучасної освіти, коли іноземна мова постає засобом соціокультурного розвитку особистості, збагачення знаннями нової культури);

– комунікативна компетентність (володіння властивими кожному висловлюванню правилами, які підпорядковуються загальним правилам граматики, що забезпечує здатність використання мови в процесі комунікації) [35].

Ми погоджуємося з поглядами Радька А. В., що Концепція навчання іноземних мов, програми з іноземної мови для середніх загальноосвітніх та спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземної мови визначають основну мету навчання у формуванні в учнів комунікативної компетенції та розвитку умінь, використовуючи іноземну мову як інструмент у діалозі культур на основі комунікативно-орієнтованого підходу до навчання. Ця

мета передбачає досягнення школярами такого рівня комунікативної компетенції, який був би достатнім для здійснення спілкування в усній (говоріння, аудіювання) та писемній (читання, письмо) формах у межах визначених комунікативних сфер, тематики ситуативного мовлення та на основі вивченого матеріалу. Пріоритетною є комунікативна мета у навчанні, що передбачає таку організацію діяльності, яка спрямована на оволодіння учнями спілкуванням в усній та писемній формах, де кожний етап навчання (початкова школа, основна школа, старша школа) характеризується не тільки різною тематикою і обсягом навчального матеріалу для навчання спілкування, але й різноманітними методами, формами і видами навчальної діяльності відповідно до рівня розвитку учнів, їхніх інтересів, досвіду. У зв'язку з цим кожний етап повинен мати свої цілі і завдання [26].

Реалізація комунікативного підходу у навчальному процесі з іноземної мови означає, що формування комунікативної компетентності учнів відбувається шляхом і завдяки здійсненню учнем іншомовної мовленнєвої діяльності. Іншими словами, оволодіння засобами спілкування (фонетичними, лексичними, граматичними) спрямоване на їх практичне застосування у процесі спілкування. Оволодіння уміннями говоріння, аудіювання, читання та письма здійснюється шляхом реалізації цих видів мовленнєвої діяльності у процесі навчання в умовах, що моделюють ситуації реального спілкування. У зв'язку з цим навчальна діяльність учнів організується таким чином, щоб вони виконували вмотивовані дії з мовленнєвим матеріалом для вирішення комунікативних завдань, спрямованих на досягнення цілей та намірів спілкування [26].

У методичній розробці Радька А. В., наголошується на важливості спілкування людей в реальному житті, що відбувається завдяки виникненню потреби в реалізації певного комунікативного наміру, досягнення або недосягнення якого визначає результат мовленнєвого спілкування. У ході спілкування комуніканти виступають як носії певних соціальних стосунків, що виникають в тій чи іншій сфері діяльності і реалізуються в конкретних

мовленнєвих ситуаціях. Формування комунікативної компетенції можливе за умови моделювання у навчальному процесі типових ситуацій реального спілкування, які виникають в різних сферах життя і стосуються різних тем. Тобто предметно-змістовий план іншомовного мовлення учнів під час навчання зумовлюється темою, ситуацією і сферою спілкування [26].

В педагогіці, комунікація і спілкування є основою, завдяки якій відбувається навчально-виховний процес, формуються знання, навички і вміння, відбувається становлення соціальної особистості. Чимало наукових праць і проектів присвячено темі іншомовної комунікативної компетентності, а особливо важливим у цьому напрямку є документ, що використовується для опису досягнень тих, хто вивчає іноземні мови у Європі – Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання.

В Україні, нормативно-правова база, що регулює навчання іноземним мов орієнтована також на Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти та має державне правове підґрунтя, зокрема:

1. Закон України про Овіту;
2. Закон України від 03.07.2012 № 5029-VI «Про засади державної мовної політики».
3. Указ Президента України від 25 червня 2013 року №344/2013 «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року».
4. Наказ Міністерства освіти і науки України від 14.08.2013 №1176 «Про затвердження галузевої Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти».
5. Державний стандарт початкової освіти, затверджений Постановою КМУ від 21 лютого 2018 року №87, та Типова освітня програма, розроблена під керівництвом О. Я. Савченко, і Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Р. Б. Шияна;

6. Державний стандарт базової та повної загальної середньої освіти, затверджений Постановою КМУ від 30 вересня 2020 №898;
7. Типова освітня програма затверджена наказом МОН 19 лютого 2021 за №235;
8. Модельні навчальні програми, яким наказом МОН від 12 липня 2021 року № 795 надано гриф „Рекомендовано Міністерством освіти і науки України”.
9. Наказ МОН України від 13.07.2021 року № 813 Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти;
10. Наказ МОНУ від 01.04.2022 року № 289 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти»
11. Наказ МОН України від 02.09.2020 року № 1096 Про внесення змін до методичних рекомендацій щодо заповнення Класного журналу учнів початкових класів Нової української школи;
12. Національна рамка кваліфікацій.

Таким чином, орієнтуючись на вимоги європейських стандартів та підходів до вивчення іноземної мови, в Україні побудовано цілісну систему іншомовної освіти з власним нормативно-правовим забезпеченням на рівні держави та прийнято за основу оцінювання володіння рівня знань Національну рамку кваліфікацій.

1.3. Діяльнісний підхід у формуванні іншомовної комунікативної компетентності

Орієнтація компетентнісного навчання, пріоритетність діяльнісного та особистісно-орієнтованого підходу закріплена основними положеннями нормативно-правового регулювання щодо процесу навчання і вивчення іноземної мови зокрема.

Аналіз досліджень Т. Ціперко та С. Самойлова розкрив актуальність реалізації діяльнісного підходу. Адже, зміни, які відбуваються в сучасному світі, вимагають виховання активної, творчої особистості, яка, на відміну від людини-виконавця, здатна адаптуватися до стрімких змін, генерувати оригінальні ідеї, приймати нестандартні, креативні, рішення, та вчитися впродовж усього життя (lifelong learning). Тому завдання закладів освіти – знаходити нові шляхи реалізації цих якостей, добирати й застосовувати засоби підвищення мотивації навчання учнів. Відповідно основною метою освіти сьогодення є підготовка компетентної особистості, яка здатна: знаходити правильні рішення у конкретних навчальних, життєвих ситуаціях; створювати і знаходити нові оригінальні ідеї, відхиляючись від прийнятих схем мислення, успішно вирішувати завдання нестандартним чином; бачити проблеми під іншим кутом та вирішувати їх унікальним способом [29].

Проблема діяльності та принцип «навчання за допомогою діяння» розглядали Г. Гегель, Д. Дьюї, І. Кант, В. Кіпатрик, Е. Коллінгс, І. Свадковський, Л. Фейєрбах, Й. Г. Фіхте, С. Шацький, Ф. Шеллінг.

Т. Ціперко та С. Самойлов вказують, що в педагогіці, діяльнісний підхід означає організацію та управління цілеспрямованою навчально-виховною діяльністю учня в загальному контексті його життєдіяльності – спрямованості інтересів, життєвих планів, ціннісних орієнтацій, розуміння сенсу навчання та виховання, особистісного досвіду в інтересах становлення суб'єктності школяра. Діяльнісний підхід у орієнтації на становлення суб'єктності вихованця, очевидно, прирівнює у функціональному плані обидві сфери освіти – навчання і виховання. Під час реалізації діяльнісного підходу вони рівною мірою сприяють становленню суб'єктності дитини. Разом з тим, діяльнісний підхід, реалізований у контексті життєдіяльності конкретного учня, враховує його життєві плани, ціннісні орієнтації й параметри його суб'єктивного світу й за своєю суттю є особистісно-діяльнісним підходом. Тому цілком природним у цілях розуміння його сутності є виділення двох основних компонентів – особистісного та

діяльнісного. Діяльнісний підхід у навчанні та вихованні в сукупності компонентів виходить з уявлень про єдність особистості з її діяльністю. Ця єдність проявляється в тому, що діяльність у її різноманітних формах безпосередньо чи опосередковано здійснює зміни в структурі особистості; особистість же, у свою чергу, одночасно безпосередньо й опосередковано здійснює вибір адекватних видів і форм діяльності та перетворення діяльності, що задовольняють потреби особистісного розвитку [29].

Мартинюк Т. С., зазначає, що суть навчання і виховання з точки зору діяльнісного підходу полягає в тому, що в центрі уваги стоїть не просто діяльність, а спільна діяльність дітей і дорослих у реалізації разом вироблених цілей і завдань. Педагог не подає готові зразки етичної та духовної культури, а створює, виробляє їх разом з учнями; спільний пошук норм, правил і законів життя в процесі діяльності й становить зміст процесу, що реалізується в контексті діяльнісного підходу. Освітній процес в аспекті діяльнісного підходу виходить з необхідності проектування, конструювання та створення ситуації навчальної і виховної діяльності. Вони створюються з метою об'єднання засобів навчання та виховання в єдині виховні комплекси, що стимулюють різнобічну діяльність сучасного учня. Подібні ситуації дозволяють регулювати життєдіяльність дитини у всій її цілісності, різнобічності і впорядкованості і тим самим створювати умови становлення особистості школяра як суб'єкта різних видів діяльності і своєї життєдіяльності в цілому [18].

У 2011 році вперше чітку вказівку на впровадження діяльнісного підходу в освіту було надано в Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392. У цьому документі діяльнісний підхід розглядається самостійно і є рівноцінним із компетентнісним і особистісно-орієнтованим [8].

У 2016 році ідеї щодо діяльнісного підходу знайшли розвиток в основах Стандарту освіти (орієнтири змісту освіти Нової української школи),

але вже як інструмент упровадження компетентнісної парадигми освіти й оновленого змісту державних стандартів [8].

Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти, діяльнісний підхід визнає як наскрізний в освіті, що починає реалізовуватися в 5-х класах з 2022/2023 навчального року і визначає його, як спрямованість навчально-виховного процесу на розвиток умінь і навичок особистості, застосування на практиці здобутих знань з різних навчальних предметів, успішну адаптацію людини в соціумі, професійну самореалізацію, формування здібностей до колективної діяльності та самоосвіти [6].

Нова українська школа – середовище інтегрованого навчання, де діти можуть розвивати навички, які стануть їм у пригоді в реальному житті більше, ніж підручникова теорія. Такий підхід отримав назву діяльнісного, а його ідеї знайшли розвиток в основах Державного стандарту початкової освіти НУШ, де передбачається організація освітнього процесу із застосуванням діяльнісного підходу на інтегрованій основі та з переважанням ігрових методів у першому циклі (1-2 класи) та на інтегровано-предметній основі у другому циклі (3-4 класи) [7].

На концептуальному рівні оновлення освітнього процесу на засадах діяльнісного підходу полягає у переорієнтації мети і завдань освіти і зачіпає всі компоненти складної ієрархічної системи шкільної освіти. Кінцевою метою навчання є формування способу дій. Зміст навчання становлять не задана система знань і потім засвоєння цих знань, а задана система дій і знання, які забезпечують освоєння цієї системи. Засвоювати знання можна тільки оперуючи ними [8].

Результативна складова стосується формування компетентностей (ключових і предметних), для опису яких використовуються такі поняття:

- *«знає і розуміє»* — знаннєві (фактологічні) результати — знаннєва форма компетентності;

- «*уміє і застосовує*», «*обчислює, аналізує, будує, трансформує*» — результати, які вимагають активної діяльності — діяльнісна форма компетентності;
- «*виявляє ставлення й оцінює*» — ціннісна форма компетентності.

В оновлених навчальних програмах для початкової школи і основної спостерігаємо:

- домінування діяльнісних результатів (*учень/учениця обчислює, спостерігає, аналізує, моделює, досліджує, трансформує, фотографує, працює в групі і т.д.*) над знаннєвими, фактологічними (*учень/учениця знає або розуміє*);
- зростання чисельності і варіативності діяльнісних форм організації навчально-виховного процесу (у вигляді рубрик): *екскурсій, демонстрацій, практичних робіт і практичних завдань, дослідницьких і лабораторних практикумів, організації спостережень, міні-проектів тощо* [8].

Побудова сучасних підручників на діяльнісній основі — це відповідність запропонованих у них видів діяльності комплексу спеціально відібраних особистісних якостей учня, посилення розвиваючого компонента навчання. Зокрема, засвоєння не лише формально-логічних, а й оперативних знань (як потрібно діяти в конкретних ситуаціях, щоб досягти поставленої мети); засвоєння зразків міркувань, які застосовуються в різних науках; створення методичних ситуацій, які стимулюють учнів до дослідження. Діяльнісно зорієнтовані завдання побудовані на актуальному для учнів матеріалі, моделюють практичні життєві ситуації, мають особливу структуру (часто включають різні ілюстративні або умовно-графічні зображення), задають практичну діяльність [8].

Нові стандарти і програми вимагають від учителів принципово нового підходу до проектування навчального заняття з точки зору оновлення цілей освіти, переорієнтації освітнього процесу від пояснювально-ілюстративного до самостійного продуктивного. І тут допомагає діяльнісний підхід, який є

методологічним базисом, на якому будуються різні системи навчання зі своїми конкретними технологіями, прийомами й теоретичними особливостями [8].

Досліджуючи вплив гри на результати навчання, «LEGO Foundation» разом із провідними експертами з Університету штату Пенсильванія, Університету Темпла, Кембриджського університету і Гарвардського університету визначили п'ять основних характеристик діяльнісного підходу:

1) Значуща, коли досвід і знання, що отримують учні вдома та школі, доповнюють одне одного. Завдяки цьому процес навчання стає значущим та культурно релевантним для учнів. Інтегровані педагогічні підходи є значущими, коли розробляються з урахуванням релевантних, значущих та захоплюючих завдань, проблемно-орієнтованих питань, дослідницьких проблем або проєктів; тобто тих завдань, які характеризуються самодостатністю, викликають інтерес і змушують учнів дізнаватись більше. Інтегровані методики викладання орієнтовані на процес (наприклад, рефлексія в групах) та спрямовані на підсилення значущості, направлення учнів від відомого до невідомого, від конкретного до абстрактного.

2) Соціальна, коли учні працюють разом у групах, використовуючи навчальні стратегії, розроблені задля отримання максимальної користі від спільного навчання. Коли навчання щоразу проходить у новому чи іншому оточенні, наприклад, надворі, під час прогулянки або в групі, яка працює над завданням чи експериментом, воно здатне розширювати мережу соціальних контактів та усувати перешкоди між окремими особами та групами, які іноді виникають у звичній атмосфері класу. Такі можливості сприяють розвитку комунікаційних та соціальних умінь.

3) Активна, коли учні мають вибір – великий або незначний – щодо змісту або процесів, які стосуються їх навчання. Активна залученість виникає тоді, коли учні можуть як покладатися на інших учнів, так і підтримувати їх. Вона з'являється, коли вчителі направляють учнів таким чином, щоб забезпечити розуміння й розвинути нові вміння швидше на основі

пропозицій і запитань, ніж тільки на основі вказівок. Активна залученість охоплює три сфери особистості дитини – емоції і почуття, пов'язані з навчанням (емоційна сфера), поведінку і дії, пов'язані з навчанням (поведінкова сфера), а також пов'язане з навчанням мислення та осмислення (когнітивна сфера). Найбільш ефективні інтегровані методики викладання охоплюють всі три вказані сфери особистості. Зацікавлені учні демонструють мотивацію і прихильність до навчання шляхом виходу за межі визначених цілей та очікувань.

4) Мотивуюча, коли учні мають можливість вивчати та досліджувати нові явища, робити спроби, переживати невдачі й розпочинати знову і знову, діляться ідеями один з одним, переглядають і змінюють своє мислення на основі роботи групи, здібності учнів розширюються і трансформуються. Вчителі заохочують повторення, спрямовуючи діяльність учнів за допомогою заохочувальних питань та пропозицій.

5) Радісна, коли, отримуючи позитивний досвід взаємодії з однолітками та вчителями, учні також здобувають позитивний досвід навчання. В результаті учні отримують власний вибір та можливість втілювати його у життя, одержують навчальний досвід у різних ситуаціях, визначають своє ставлення до змісту навчання, відчувають здатність і впевненість щодо власного навчання [27].

Побудова навчального процесу на основі діяльнісного підходу має певні особливості, вони відображені у відповідних методичних рекомендаціях:

- новий матеріал потрібно вводити доступно і наочно, включаючи учнів в активне обговорення;

- необхідно організовувати дослідницьку діяльність дітей так, щоб учні самостійно висували гіпотези та вирішення основної проблеми уроку, а також вчилися аргументувати та пояснювати дії в конкретних умовах;

- процес навчання повинен обов'язково бути творчим та полікультурним, що сприяє розвитку особистості дитини;

- в навчальному процесі варто формувати практичні навички застосування знань та вмінь;

- педагог зобов'язаний мотивувати учнів до самостійності у постановці особистий цілей і завдань, знаходженні шляхів і способів їх досягнення. Завдяки цьому, діти оптимально організують свою діяльність. Крім цього, вчитель повинен допомогти кожному сформувати вміння й навички самоконтролю, самооцінки та рефлексії;

- навчальний матеріал відбирати за ступенем актуальності та необхідності [18].

Коли мова йде про навчання підлітків, то тут маємо пам'ятати про те, що це вже майже сформована особистість з певним багажем знань та розвиненими комунікативними вміннями. Доцільно в цьому випадку використовувати таке поняття, як стратегії, яке в Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти трактується як “певним чином організована, цілеспрямована та керована лінія поведінки, обрана індивідом для виконання завдання, яке він / вона ставить собі сам / сама, або з яким він / вона стикається” [9]. Започаткував цей термін і дав визначення Дж. Рубін, продовжив розширення Г. Штерн, а розробила до сучасного використання і трактування Ребекка Оксфорд [16, ДОДАТОК Б]. На основі досліджень Р. Оксфорд, був створений документ «Каталог стратегій для вивчення мови», який використовувався у більш як 40 зарубіжних дослідженнях, які охопили понад 8000 учнів та студентів з усього світу [14].

Але не варто забувати про типи сприйняття інформації виокремлені Нілом Флемінгом, відповідно до яких всі ми, в залежності від способу сприйняття, ділимося на візуалів, аудіалів, кінестетиків і дигіталів. Це основні типи мислення людини і дуже важливо враховувати цей фактор у процесі навчання.

Тож, як бачимо, вивчення іноземної мови потребує зусиль як зі сторони вчителя так і з боку учня. І лише в такому тандемі відбуватиметься успішне засвоєння способів дій, що є основою діяльнісного підходу, напрацюється

вміння вчитися самостійно та формуватимуться ключові компетентності і наскрізні уміння особистості.

Висновки до розділу 1

У сучасному інформаційному суспільстві, де активно розвиваються процеси гуманізації, глобалізації та діджиталізації, змінюються соціальні та професійні вимоги до людини. В зв'язку з цим постає необхідність у реформуванні освітнього процесу, адже випускники мають бути підготовленими до дорослого життя. Тому, сучасна освіта базується на компетентнісному підході, який з'явився в 60-х рр. ХХ ст. у змісті діяльнісної освіти.

Велика кількість праць і досліджень з питань компетентності, зокрема комунікативної свідчить про актуальність та неповне розкриття теми. А недооцінити роль іншомовної комунікативної компетентності неможливо, адже як показують реалії сьогодення – це невід'ємна складова успішності та можливості самореалізації індивіда не тільки в межах України, а й за кордоном. Крім цього, володіння даною компетентністю є гарантом успіху для міжкультурної взаємодії та можливістю гідного культурного представництва своєї країни на міжнародному рівні. Таким чином, іншомовна комунікативна компетентність – це комплекс знань, умінь, навичок, які дозволяють успішно використовувати іноземну мову як у професійній діяльності, так для самоосвіти і саморозвитку особистості. Саме завдяки цій компетентності, встановлюються міжкультурні зв'язки та розширюється когнітивна сфера.

Побудова навчально-виховного процесу та підручників неможлива без діяльнісного компоненту. А тому діяльнісний підхід є базисом будь-якого навчання і має бути активним, значущим, соціальним, мотивуючим та радісним для вихованців та вчителя. Результатом і метою діяльнісного навчання є не система знань, а система дій і знання, які забезпечують

освоєння цієї системи, адже засвоїти знання можна лише використовуючи їх. Проте, реалізація цих підходів має бути особистісно-орієнтованою.

В Україні, акцент на діяльнісному та компетентнісному підходах, питання формування іншомовної комунікативної компетентності та навчання впродовж усього життя має нормативно-правове регулювання, яке орієнтується на вимоги європейських стандартів та підходів до вивчення іноземної мови та закріплене в основних законах та нормативно-правових актах на загальнодержавному рівні у сфері освіти та навчання.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ В НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

2.1. Проектна діяльність як один із ключових методів формування іншомовної комунікативної компетентності в учнів основної школи

Сучасна освіта покликана реалізувати компетентнісний підхід у навчально-виховному процесі і особливо акцентується увага на особистісно-орієнтований та діяльнісний підходи. Все, що б не робила людина є діяльністю, а будь-яка діяльність в кінцевому результаті передбачає створення продукту матеріального чи не матеріального. Особливо це стосується освітнього процесу. Тут на допомогу вчителю приходить використання методу проектів, який передбачає у більшості випадків колективне (групове) виконання із застосуванням теоретичних знань та практичних умінь.

Виник метод проектів, а точніше метод проблем, у 20-ті роки минулого століття у США. Основоположниками цього методу були ідеї американського філософа і педагога Дж. Дьюї, а також його учня В. Х. Кілпатрика. Розробку методу проектів і теоретичних основ здійснювали також Д. Каттерік, Є. Коллінгс, О. Косович, Т. Маркхем, В. Монда, А. Папандреу, Д. Снезден, Д. Фрід, Ю. О. Федоренко, Ю. Щербина та інші.

При аналізі поглядів на роль діяльнісного підходу, у дослідженні Ю. Федоренко, йде мова про те, що зарубіжні дослідники при використанні методу проектів акцентували увагу на індивідуальному розвитку, а вітчизняні наголошували на значущості соціального аспекта [32].

Проект (від лат. *projectus* — кинутий уперед) це обмежена в часі, ресурсах та вимогах якості унікальна сукупність процесів, направлена на створення нової цінності [24].

В навчальному процесі, проектна робота – це творча робота, що є однією з найбільш цікавих. Вона дозволяє ефективно реалізувати

комунікативну компетентність у навчальному процесі з іноземної мови, забезпечує активну участь кожного учня, доповняє багаж знань та вмінь, звертаючись до попереднього досвіду, виховує самостійність та сприяє продукуванню нового, чим є результат проектної діяльності.

Англійські вчені в галузі методики викладання мов Т. Блур та М. Дж. Сент-Джон розрізняють наступні види проектів:

1) груповий проект, в якому дослідження або робота виконується групою учнів, але кожен учень окремо вивчає відповідний аспект обраної теми;

2) міні-дослідження, в якому учень виконує індивідуальне соціальне опитування (анкетування або співбесіда);

3) проект, який базується на роботі з літературними джерелами, де учень опрацьовує матеріал з цікавої для нього теми [32].

За характером кінцевого продукту проектної діяльності виділяють такі види проектів:

1) конструктивно-практичні проекти (Construction and Practical Projects) колаж, щоденник спостережень, створення гри і її опис;

2) ігрові та рольові проекти (Role and Games Projects) – розігрування гри, вигадкування власної п'єси, концерт;

3) інформаційні та дослідницькі проекти (Information and Research Projects) – вивчення регіону або якої-небудь країни; англійська мова і її використання як мови міжнародного спілкування; іноземні мови в житті людей;

4) проекти конкретного соціологічного обстеження (Survey Projects). Це проекти на теми: «Вплив американської і британської культур на спосіб життя в нашій країні», «Відношення іноземців до моєї країни» тощо;

5) видавничі проекти (Production Projects);

6) сценарні проекти (Performance and Organizational Projects) – вечори, струм-шоу;

7) творчі проекти (Creative Works) – у формі вільного літературного вигадування (розповідь, рольова гра) [32].

За кількістю учасників проекти поділяють на особистісні, парні та групові.

За тривалістю проведення:

- короткотривалі (кілька уроків із програми одного предмета),
- середньої тривалості (від тижня до місяця),
- довготривалі (кілька місяців).

Практика показує, що найчастіше доводиться мати справу зі змішаними типами проектів.

Проектна діяльність має місце як на уроці, так і в позаурочний час.

Дослідники дійшли висновку, що реалізація проектної діяльності при вивченні іноземної мови відбувається в чотири етапи [15; 22]:

1) організаційний, де відбувається планування ходу проекту, ставляться цілі і завдання, система комунікативних вправ, яка забезпечуватиме мовний рівень;

2) планування, на якому учнів ознайомлюють з темою, мотивують на виконання роботи, утворюються робочі групи;

3) реалізаційний, де проходить основна пошукова діяльність, збір матеріалів, відбувається формування особистої думки та робота над технічною стороною проекту, можливо з використанням ІКТ;

4) підсумковий, де відбувається система контролю сформованості мовленнєвих навичок говоріння, аудіювання, читання і письма та для оцінювання проектів.

Онопрієнко О. В., відповідно до змістового та процесуального наповнення, пропонує метод проектів розглядати як:

1) метод навчання, якщо він застосовується на окремому етапі навчальної діяльності як комплекс дидактичних прийомів, спрямованих на досягнення освітньої мети в межах певної організаційної форми;

2) форму організації навчання, якщо узгоджена діяльність учителя й учнів здійснюється за встановленими етапами й певним режимом (наприклад, уроки-проекти);

3) педагогічну технологію, якщо являє собою комплексний інтегративний процес, який передбачає цілепокладання, планування, відповідну організацію, реалізацію цілей за допомогою адекватних методів і форм, аналіз результатів [22].

Зважаючи на вищевказане, ми можемо говорити про проект, як про комплексну педагогічну систему, що включає узгоджену сукупність процесів та дій для вирішення проблемного питання та досягнення мети.

Олійник І. П., у своїй праці, наводить такі основні вимоги до використання методу проекту:

1. Наявність значущої в дослідженні, творчому плані проблеми, яка вимагає інтегрованих знань, дослідницького пошуку для її вирішення (наприклад, дослідження історії виникнення свят та їх святкування в англійських країнах – St. Patrick's Day, Thanksgiving Day, Christmas etc; організація віртуальних подорожей в різні країни);

2. Практична, теоретична значущість очікуваних результатів;

3. Самостійна (індивідуальна, парна, групова) діяльність учнів на уроці англійської мови;

4. Структурований зміст частини проекту;

5. Використання дослідницьких методів: визначення проблеми, обговорення методів дослідження, оформлення кінцевих результатів, аналіз отриманих даних, корекція, висновки [21].

Виходячи з того що проектна робота включає діяльність вчителя і учнів, Онопрієнко О.В., виділяє з цією метою зміст та етапи співпраці вчителя та учня в процесі проектної діяльності (табл. 2. 1) [22].

Зміст проектної діяльності вчителя й учня

	Проектна діяльність учителя	Проектна діяльність учня
1.	Обирає тему, об'єкт проектування	Обирає тему індивідуального (групового) проекту.
2..	Формулює мету проекту	Визначає мету власної діяльності
3.	Розробляє сюжет та етапи проектування	Ознайомлюється з основними етапами проектування
4..	Структурує змістові та технологічні компоненти проекту.	З'ясовує, усвідомлює й аналізує проектну задачу
5.	Ставить проектну проблему (задачу) перед учнем	Висуває гіпотетичні припущення (ідеї) щодо вирішення проектної задачі.
6.	Формулює загальне завдання та передбачає результати проектування	Визначає етапи спільної та індивідуальної діяльності
7.	Планує методи роботи учнів і заходи, спрямовані на вирішення завдань	Вибирає способи та засоби власної діяльності
8.	Готує ресурси (виконавців, обладнання, інформаційні чи інші матеріали, які будуть використовуватись у проекті)	Ознайомлюється з можливими ресурсами, пропонує власні.
9.	Розробляє правила, систему заохочення, оцінювання та корегування проектної діяльності учнів.	Відкриває нові знання
10.	Готує методичні рекомендації та правила індивідуальної чи спільної діяльності учнів для виконання проектних завдань.	Самостійно описує індивідуальну частину проекту.
11.	Координує (контролює) діяльність учня.	Консультується у вчителя
12.	Узагальнює отримані результати.	Оформлює проект, аналізує й оцінює результати групової проектної діяльності

Аналіз теоретичних досліджень дозволяє зробити висновки, що головна мета проектів – прояв самостійної роботи учнів та розвиток творчого потенціалу із застосуванням набутих знань та вмінь. Повідомлення теми проекту — це своєрідна рекламна кампанія. Форма її подачі має вплив на

створення відповідного мотиваційного середовища, на активність учасників проекту та викликати інтерес, відчуття деякої причетності до вибору теми чи обізнаності в ній [22].

Реалізація освітньої технології діяльнісного навчання на уроках різної цільової спрямованості здійснюється шляхом створення проблемних ситуацій і, як наслідок – необхідності проблемного діалогу. Він використовується на різноманітних навчальних заняттях, але більшою мірою при вивченні нового матеріалу і дозволяє замінити традиційні пояснення вчителя «відкриттям» знань і застосовується в навчальному процесі будь-коли й у будь-якій мірі, що дає можливість найбільш повно розв'язати питання:

- наступності між різними ступенями освіти;
- єдності і безперервності навчального процесу;
- втілення ідеї: «Гарна та школа, в якій добре кожній дитині і дорослому» [18].

Перш ніж переходити до реалізації діяльнісного підходу з використанням методу проблем при вивченні англійської мови, вчитель має:

- детально спланувати план роботи та завдання для кожного етапу;
- мотивувати, створивши високий рівень зацікавленості учнів і підтримувати його впродовж виконання проектної діяльності;
- виступати в ролі консультанта, адже при пошуковій діяльності, учні опрацьовують самостійно інформацію і мають обирати відповідну, запевнитися у правильності вимови, граматиці тощо (якщо це нові слова, чи учень хоче впевнитися у своїх знаннях);
- бути «таємним» керівником проекту кожного з учнів, для оптимізації часу пошукової роботи та ідей учнів, щоб не відбувалося відхилення від поставлених цілей, але при цьому діяти, так, щоб учень вважав, що прийшов до цих ідей чи тверджень самостійно;
- при оцінюванні проектів, зробити акцент на позитивних сторонах виконаної роботи, делікатно зробивши зауваження на помилках, якщо такі є;

- обов'язково вислухати думки та зауваження учнів з приводу виконання роботи (цікавість, доступність, якість).

Виходячи з вищевказаного, вчитель, з його організаторськими і професійними вміннями відіграє основну роль у організації навчання за діяльнісним підходом з використанням методу проектів. Саме завдяки мотивованій, вдало і доступно встановленій проблемі, підібраним завданням для набуття знань і вмінь у розв'язанні поставленої проблеми, учні охоче працюватимуть на уроці і цим навчальний процес буде цікавим, захоплюючим та мотивуючим до вивчення нового, навіть в позаурочний час. Тільки так, можна через дію навчати, і це є вагомим позитивним моментом в освіті, без якого неможливо досягти високих результатів при вивченні будь-якого предмета.

2.2. Впровадження діяльнісного підходу на уроках англійської мови в основній школі

При впровадженні діяльнісного підходу, учень розглядається як активний суб'єкт навчання. яке спрямоване на оволодіння іншомовною мовленнєвою діяльністю. І саме провідним є тут комунікативний аспект мови, що базується на інтеграції різних сторін, пов'язаних з процесом спілкування.

В основі проекту знаходиться проблема, і для її вирішення необхідно володіти не лише знаннями з іноземної мови, а й додатковими – з інших предметів, а також необхідно володіти навичками і вміннями пошукової діяльності, аналізу, критичного мислення, роботи з сучасними технологіями. Це включає інтелектуальний, комунікативний та креативний розвиток.

Так, у 6 класі, при вивченні теми «Їжа» можна провести, як самостійний, так і інтегрований урок англійської та технологій і запропонувати учням створити проект тривалістю в один чи два уроки під

назвою «ФАСТФУДИ СВІТУ» або «КНИГА РЕЦЕПТІВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КУХНІ» та виготовити українську страву – вареники або ж англійської – сендвічі.

Розглянемо детально наш урок, відповідно до етапів організації проектної діяльності.

1 етап – організаційний. Вчитель розробляє етапи роботи, підготовлює необхідні матеріали та обладнання, ставить проблему та оголошує учням; готує завдання. Тож, як ми бачимо, це повністю етап діяльності вчителя. На цьому етапі, учні мають бути попереджені про виконання самостійних завдань для груп принести прапорці та ознайомитися з кухнею країни, підготувавши малюнок чи картинку страви, яка сподобалася і т.д. (1 група – фастфуди Європи (страва з Естонії), 2 – фастфуди Азії (страва з Німеччини), 3 – фастфуди Америки (страва з Італії).

2 етап – підготовчий. Вчитель ознайомлює учнів з темою, зацікавлює, мотивуючи до реалізації проекту, формує групи, орієнтує у почерговості виконання завдання; спільно з учнями обговорює кінцевий вигляд проекту та вимоги до оцінювання. На цьому етапі, активність проявляють більше учні, а роль вчителя полягає у направленні та консультуванні.

На етапі цього етапі проектної діяльності пропонуємо вправу «Дешифрувальник» і тренуючись, розгадуємо закодоване слово традиційної страви української національної кухні – 145512 (borsch), а потім учні

1 A B C D	2 E F G H	3 I J K L
4 M N O P	5 Q R S T	6 U V W
	7 X Y Z	

виконують за цим зразком вправу самостійно, розгадавши назву швидкої їжі, яка походить від німецької масло та хліб, винайдення якої пов'язують з польським астроном і математиком Миколаєм Коперником у військових умовах 1520 року. Код 214165225 (Відповідь: Hamburger).

Тож, як бачимо, тема уроку їжа, а детальніше дізнаємося саме про таку їжу, яка пов'язана з цією емблемою

Це фастфуд, що означає швидка їжа.

Наступним завданням, ми звертаємося до попереднього досвіду учнів, вдосконалюємо вимовні та лексичні навички, пропонуючи учням назвати продукти, які стоять на столі (попередньо підготовлені хліб, сіль, масло, м'ясо, капуста, мука, олія, цукор, цибуля, чай, вода, ковбаса, риба, сир та ін.) *bread, salt, butter, meat, cabbage, flour, oil, sugar, onion, tea, water, sausage, fish, cheese.*

3 етап – реалізаційний. На цьому етапі вчитель виступає у ролі консультанта та координатора (за потреби). Учні на цьому етапі активно працюють в групах, розподіливши обов'язки, займаються пошуком та відбором інформації, звертаючись до всіх джерел, що їм доступні, накопичують, узагальнюють та зясовують незрозумілі питання, слова, вимову. І як підсумок, створюють результати діяльності – проекти.

На цьому етапі, нами пропонується ознайомити учнів з історією фастфуду (відео чи презентація <https://vseosvita.ua/library/prezentacia-na-temu-fast-food-230264.html>).

Далі команди обирають по 2 поваря, і всі отримують завдання:

1) завдання для кухарів: використовуючи інгредієнти зі столу та інвентар, приготувати страву для команди у тому порядку, як розміщені інгредієнти, а після виконання – приєднатися до своєї команди.

1.	<i>bread</i>
2.	<i>butter</i>
3.	<i>sausage</i>
4.	<i>cheese</i>
5.	<i>bread</i>

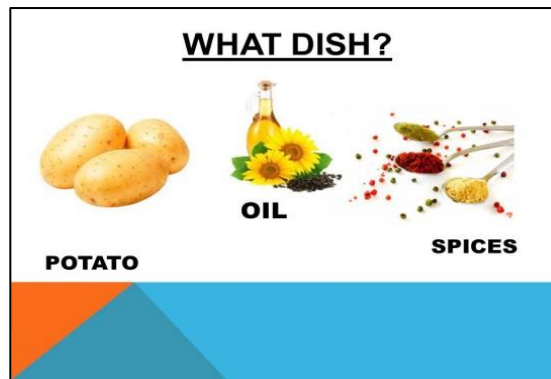
2) завдання для команд – створити афіши: 1- фастфуди Європи, 2 к.- фастфуди Азії, 3 к.- фастфуди Америки.

При виконанні роботи, учні можуть створювати проект безпосередньо в класі на аркушах (ватманах) чи онлайн за посиланнями https://jamboard.google.com/d/1MuArURqGQdZ_WYeZgUH4DRrxg2Q2wi3YzZ_XgmnGC3RI/edit?usp=sharing
https://docs.google.com/presentation/d/1SV_7xBFbp0H6B3W9MsYcyhp1gwjgyoexBKnfztkqRQ/edit?usp=sharing, використовуючи також сайт www.forvo.com для формування слухо-вимовних навичок з теми.

4 етап – підсумковий. Це завершальний етап, де відбуваються презентації учнівських робіт, кожна група знайомить із результатами своєї роботи. Учні виступають як доповідачами, так і оцінювачами (кожного учасника групи та групи вцілому), а вчитель має на меті з'ясувати чого досягли учні, як досягли результатів та оцінити групу вцілому.

Після безпосередньої презентації проектів учнями, доцільно провести закріплення, учні, разом з вчителем виконують вправу для вдосконалення правильної вимови слів та запам'ятовування «What dish?», відгадуючи страву за названими вчителем інгредієнтами та перевіряють правильність.

1)

CHIPS

2)

PIZZA

Дуже вдалим варіантом для перевірки рівня засвоєних знань кожного учня на уроці буде застосування такого фронтального методу роботи, як самостійна робота, диктант, але найефективніше дозволить використати час і охопити всіх учнів тестування на освітніх платформах (у своїй діяльності я використовую Всеосвіту та Наурок), де можна створити власну розробку чи використати вже існуючу (<https://vseosvita.ua/test/kharchuvannia-6-klas-14770.html>).

Як підсумок уроку, проводиться самооцінювання учня та групи, за 3-бальною шкалою (good-1, very good- 2, super-3) та кожен ділиться враженнями у трьох словах прикметниках. І всі учні ласують приготованими сендвічами.

Таким чином, виконання проекту вимагає підготовки від вчителя та учнів, потребує мотивації на початковому етапі та підтримки інтересу впродовж діяльності, що можливо шляхом урізноманітнення завдань, зміни чи поєднання різних видів діяльності, насиченості очним матеріалом та використанням ІКТ. Використання застосунків на гугл диску з відкритим доступом до редагування дає можливість віддаленого колективного створення проекту у вигляді документу, фрейму чи презентації і значно полегшує виконання роботи, її якість та дозволяє раціонально використовувати час.

Також, нами було розроблено підготовчий урок, який передуює проекту і охоплює два етапи реалізації проекту: організаційний та підготовчий (планування). Перед проведенням уроку, на I етапі (організаційному) було сформовано проблему, пов'язану з історією рідного краю. А точніше – дати відповідь на питання «Чи правда, що про пам'ятки рідного краю нічого не відомо?», тож ми з учнями маємо назвати пам'ятки рідного краю, коротко їх охарактеризувати та презентувати під час наступного уроку. Завдання вчителя на цьому етапі націлювати учнівську увагу та розширювати лексико-граматичні знання саме на реалізацію цієї проблеми, а тому тут використовуємо вправи для введення в іншомовну атмосферу, для вдосконалення лексичних навичок.

На II етапі вчитель оголошує тему та мотивує учнів до роботи оголошуючи проблему. На цьому етапі активні як учні так і вчитель, адже відбувається виконання вправ з вдосконалення вимовних, лексичних і граматичних навичок (це робота з лексичними одиницями; читання та обговорення тексту; диктант «United Kingdom of Great Britain or Ukraine»; фронтальне опитування); формуються робочі групи; учні визначаються із

формою представлення проекту; приймаються та оголошуються критерії оцінювання.

Розробка уроку з англійської мови для учнів 9 класу

Тема: «Ukraine. Cultural memory in your homeland»

Намір вчителя: сприяти вдосконаленню вимовних, лексичних, граматичних навичок та комунікативних вмінь; розвитку критичного мислення та навичок самостійної пошукової роботи; виховувати інтерес та повагу до пам'яток своєї країни та рідного краю.

Очікувані результати:

- учні володіють вимовними, лексичними, граматичними навичками з теми;
- учні можуть висловлюватися про проблеми та гордість рідного краю;
- демонструють інтерес та повагу культурного надбання рідного краю.

Форма проведення: проект

Тип уроку: комбінований

Обладнання: презентація, ноутбук, роздатковий матеріал, відео.

Схематичний план уроку

1. Організаційний момент – 2 хв.
2. Актуалізація опорних знань учнів – вправа «ТАК-НІ», 5 хв.
3. Мотивація навчальної діяльності – мозковий штурм, проблемне питання, 3 хв.
- 4.. Основна частина уроку – робота з лексичними одиницями, читання та обговорення тексту, перегляд відео-легенди до тексту, оголошення теми проекту, вимог до оцінювання 20 хв.
5. Закріплення вивченого матеріалу – диктант, фронтальне опитування, 10 хв.
6. Підсумки уроку – 2 хв.
7. Домашнє завдання – 3 хв.

Хід уроку

I. Організаційний момент

Greeting. Привітання

II. Актуалізація опорних знань учнів

Homework check (Ex.3 p.123 за підручником О.Карпюк)

Great Britain

The United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland is situated in Europe, on the British Isles. It is an island country. About 56 million people live in the UK.

People call the country Great Britain for short because it is the name of the biggest island. There are also about 2,000 smaller islands.

There are four countries in the UK – England, Scotland, Wales and Northern Ireland.

People who live in Great Britain are Britains. They are English. They all speak English, the official language of the country.

The United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland is a country with a long history and many interesting traditions.

Вправа ТАК-НІ «Yes-no» exercise:

1. The United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland is located in America. –
2. London is the cultural, social and political centre of Great Britain. +
3. The UK consists of four countries.+
4. English, the official language of the country.+
5. Scotland is the biggest island. –
6. England, the United States, Wales and Northern Ireland are four countries in the UK. –
7. People who live in Great Britain are Britains.+

III. Мотивація навчальної діяльності . Мозковий штурм. Переглянути фото і вказати про які країни йде мова?

Оголошення теми і мети уроку. На сьогоднішньому уроці, ми будемо вивчати Україну і зокрема наш край. In today's lesson, we will study Ukraine and our region. Спробуємо дати відповідь на питання «Чи правда, що про пам'ятки рідного краю нічого не відомо?»

IV. Основна частина уроку

Робота з лексичними одиницями (на дошці роздруковані слова для вивчення та їх переклад у хаотичному порядку)

1. Перегляд презентації за посиланням

https://docs.google.com/presentation/d/1meUMZUI-swTA1UhnYtuEF1A_qQpymbuZ/edit?usp=sharing&ouid=108710592398062146092&rtpof=true&sd=true

Independent- незалежний

Hard-working - працьовитий

Rich country - багата країна

Beautiful steppes - красиві степи

Mountains – гори

Fundamental law – основний закон

Fertile – родючий

Currency – валюта

2. Читання та обговорення тексту у групах

https://docs.google.com/document/d/1K9UIG-ciyA_3x7YKYH6sfAmZtMA3SneeQZHPSd58Nno/edit?usp=sharing

In the village of Bokove, located in Kirovohrad Oblast, there is a spring known for its healing waters. According to one version of the story, long ago in our village, there lived a woman who had a small child. The young mother could not contain her joy and happily spent time with her baby.

But suddenly, the child fell ill. The mother's heart broke from seeing her child suffer, and the illness was weakening the baby, causing great sorrow for the woman, and nobody could help.

Then one night, the woman had a dream that she should go to the spring that would emerge from the ground. She was instructed to wash the child with that water, wipe them with a cloth, dress them in clean clothes, and leave behind the items the baby had been wearing. The woman followed the instructions from her dream, and a miracle happened - the child recovered.

Such was the extraordinary power of a mother's love and prayer.

Since the water appeared from underground, the well was named "Yavlana" . From that time until today, people consider the well to be holy, and its water to have healing properties.

3. Обговорення тексту. Продовжить речення.

1. The text tells us about....
2. The source is located ...
3. The well was named because...

4. Перегляд відео-легенди до тексту про одну з пам'яток рідного краю – Явлену криницю <https://youtu.be/S1f9BdDIrFQ?si=lp9R0F9ZkNL5Pc1E>

5. Оголошення теми проекту, вимог до оцінювання.

V. Закріплення вивченого матеріалу

1. Робота з лексичними одиницями

Учні по черзі обирають відповідності зі слів на дошці, дописують складні на їхню думку слова. Відбувається спільне обговорення.

Find a match. Write your word.

The graphic contains the following words in colored boxes:

- Independent** (red)
- Beautiful steppes** (yellow)
- незалежний** (yellow)
- рацьовитий** (orange)
- Fundamental law** (light blue)
- родючий** (purple)
- Mountains** (grey)
- Fertile** (brown)
- багата країна** (light blue)
- красиві степи** (dark blue)
- гори** (green)
- валюта** (red)
- Currency** (blue)
- Rich country** (light green)
- Hard-working** (light green)
- основний закон** (cyan)

2. ДИКТАНТ «United Kingdom of Great Britain or Ukraine»

Great Britain or Ukraine?

Ukraine:

Great Britain:

1. English
2. «Cossack»
3. London
4. Golden Gates
5. President;
6. Big Ben;
7. The Tower;
8. The Carpathian Mountains;
9. Khreshchatyk Street;
10. The Dnieper;
11. Hurivska territorial community;
12. St. Sophia cathedral.

3. Фронтальне опитування. Складіть речення зі словами (Make sentences with the words):

1. Ukraine...
2. London...
3. Chernozem...
4. Bokove...
5. English...
6. Hryvnia...
7. Constitution ...

VI. Підсумки уроку

Оцінювання та самооцінювання.

VII. Домашнє завдання

Prepare a project on cultural memory in your homeland.

Підготувати проект про одну з пам'яток рідного краю. Обирається форма звітнього проекту. Встановлюється послідовність питань, на які потрібно буде відповісти в ході самостійного пошуку; розподіляються обов'язки щодо пошуку та обробки інформації.

Висновки до розділу 2

У розділі розглянуто основні теоретичні положення, наведено приклади практичного використання методу проектів під час вивчення англійської мови в основній школі з метою формування іншомовної комунікативної компетентності, а саме – розроблено два уроки на основі діяльнісного підходу з теми «Їжа» (6 кл.) та «Україна. Рідний край» (9 клас).

Під час виконання практичної частини роботи, було використано наочність, презентації, відео, документи на Google Диск для роботи зі спільним доступом при створенні самих проектів, посилання на онлайн платформи для формування іншомовної комунікації.

Нами було досліджено чотири етапи реалізації методу проектів, яким характерні свої цілі та завдання, необхідні для отримання загального результату.

Найбільш насиченим для вчителя є організаційний етап, де має бути детально спланований хід роботи, мета, мотиваційна ситуація, складені завдання з урахуванням граматики та нових лексичних одиниць для забезпечення мовного рівня під час проведення роботи.

Етап виконавчий дозволяє вчителю бути в дещо пасивній ролі, надаючи можливості для самореалізації учнів, формування власних ідей і думок при пошуковій роботі.

Реалізаційний етап найбільш цікавий, адже відбувається створення чогось нового і учні результати своєї роботи бачать перед собою, особливо, якщо ще тут задіяні сучасні технології. Саме на цьому етапі іншомовна комунікативна компетентність найбільш реалізовується спираючись на зацікавленість учнів.

На підсумковому етапі проектної діяльності, вчителю важливо налаштувати учнів на позитив, високо оцінити кожен з проектів, акцентуючи увагу на сильних сторонах та дати учням можливість для самооцінювання та обговорення. На заключному етапі проводили фронтальні вправи з

закріплення знань з теми, що дозволило оцінити рівень засвоєння знань кожного з учнів, а не групи вцілому.

За своїм змістом, проектна діяльність, це надзвичайно цікава, але водночас і складна діяльність, яка потребує ретельного планування та підготовки як зі сторони вчителя, так і з боку учнів. Використання методу проектів під час вивчення іноземної мови, розвиває в учнів самостійність, критичне мислення та креативність, але часто втрачається індивідуальність, адже класно-урочна система обмежена в часі, і відповідно, перевага надається виконанню саме групових проектів.

ВИСНОВКИ

Роль комунікації в житті людини важко переоцінити, а тому вивчення мови, як рідної, так і іноземної, – особистісна потреба, що необхідна в соціальній взаємодії, спілкуванні.

В основі сучасної освіти, яка має особистісно-орієнтований та діяльнісний зміст, метою є формування ключових компетентностей, до переліку яких, входить й іншомовна комунікативна компетентність, що розглядається як комплекс знань, умінь, навичок, які дозволяють успішно використовувати іноземну мову як у професійній діяльності, так і для самоосвіти і саморозвитку особистості. Бажання встановити контакт, уміння реалізувати мовний намір та вживати мовні одиниці при певних ситуаціях складають сутність іншомовної комунікативної компетентності будь-якої людини, а тому мають надзвичайно важливе значення.

Нормативно-правове регулювання щодо питання формування іншомовної комунікативної компетентності включає широкий спектр документів загальнодержавного значення, які стосуються всіх рівнів отримання освіти та орієнтуються на європейські стандарти (Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти Ради Європи, Болонська декларація). На їх основі розроблений Державний стандарт базової та повної загальної середньої освіти, Типова освітня програма, модельні навчальні програми.

Діяльнісний підхід в освітньому процесі, це навчання, яке формує способи дій. Впровадження діяльнісного підходу в освіті на законодавчому рівні почалося з 2011 року, а з 2022-2023 навчального року, Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти визначено діяльнісний підхід наскрізним в освіті, і охарактеризовано його як спрямованість навчально-виховного процесу на розвиток умінь і навичок особистості, застосування на практиці здобутих знань з різних навчальних предметів, успішну адаптацію людини в соціумі, професійну самореалізацію, формування здібностей до колективної діяльності та самоосвіти.

Результати дослідження показали, що проектна діяльність у навчально-виховному процесі в умовах компетентнісного спрямування та діяльнісного змісту освіти, посідає ключову роль і є необхідною умовою при отриманні знань та опануванні нових умінь необхідних для формування іншомовної комунікативної компетентності. Проектна діяльність під час вивчення іноземної мови, має відбуватися з врахуванням основних характеристик діяльнісного підходу і має бути активною, мотивуючою, значущою, соціальною та радісною.

Розроблені два уроки на основі діяльнісного підходу з теми «Їжа» (6 кл.) та «Україна. Рідний край» (9 кл.) містять поетапний опис реалізації проекту, де вказано роль вчителя і учня. При виконанні роботи було використано наочність, презентації, відео, документи на Google Диск для роботи зі спільним доступом при створенні самих проектів, посилання на онлайн платформи для формування і закріплення іншомовної комунікації.

Єдиним недоліком методу проектів, як ми з'ясували, є те, що часто втрачається індивідуальність, адже класно-урочна система обмежена в часі, і відповідно, перевага надається виконанню саме групових проектів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бернацька О.В, Комогорова М. І. Сутність іншомовної комунікативної компетентності учнів початкової школи та стратегії її формування. *Педагогічні науки*. 2019. Вип. 143. С. 22 – 29. URL: https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/30223/Bernatskaya_Komogorova.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення 04.02. 2023).
2. Бідюк Н. М. Комунікативна компетентність майбутнього вчителя філолога: зміст та структура. *Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи*: зб. наукових праць третьої Міжнародної науково-практичної конференції (12 – 14 листопада 2012р.). Львів, 2012. С. 158 – 160.
3. Вольфовська Т. О. Комунікативна компетентність молоді як одна з передумов досягнення життєвої мети. *Шлях освіти*. 2001. № 3. С. 13–16.
4. Гаманюк В. А. Європейські освітні стандарти як орієнтир іншомовної освіти в Україні. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2013. Вип. 39. С.170 - 179. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/268533132.pdf> (дата звернення 14. 03. 2023).
5. Дегтярьова Г. С., Руденко Л. А.. Теоретичні та методичні основи розвитку комунікативної компетентності майбутніх фахівців сфери обслуговування : навч.-метод. посіб. Київ : Педагогічна думка, 2010. 192 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/4876/1/Rudenko_Posib_Rozv_KK.pdf (дата звернення 14 .03. 2023).
6. Державний стандарт базової середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 року № 898 «Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти». URL: <https://cutt.ly/UGS9H2J> (дата звернення 10 .03. 2023).
7. Державний стандарт початкової освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.07.2019 року № 688 «Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти». URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-п#Text> (дата звернення 10. 03. 2023).

8. Діяльнісний підхід. Українська Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Діяльнісний_підхід (дата звернення 11.05. 2023).

9. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання/наук. ред. С. Ю. Ніколаєва. Київ: Ленвіт, 2003. 273 с. URL: http://www.khotiv-nvk.edukit.kiev.ua/Files/downloads/zagalnoyevrop_rekom.pdf (дата звернення 04. 03. 2023).

10. Задунайська Ю. Формування іншомовної комунікативної компетентності у вищих навчальних закладах педагогічного профілю. URL: <https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/10/Стаття-3.pdf> (дата звернення 14 .04. 2023).

11. Закон України “Про освіту”. URL: https://urst.com.ua/act/pro_osvitu (дата звернення 14 .04. 2023).

12. Зоренко І. С., Щербина І. Ю. Використання проектного методу під час вивчення учнями англійської мови. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами*. 2010. № 7. С. 289-299. URL: <https://ap.uu.edu.ua/article/337> (дата звернення 14 .05. 2023).

13. Ковальова О. А. Модель соціально-комунікативної компетентності *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2014. № 11. С. 27 – 33. URL: https://lib.iitta.gov.ua/10239/1/Ковальова_11_2014.pdf (дата звернення 14. 04. 2023).

14. Конотоп О. Класифікація стратегій вивчення іноземних мов у англomовних педагогічних дослідженнях. URL: <http://erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/6326/1/Класифікація%20стратегій%20вивчення%20іноземних%20мов%20у%20англomовних%20педагогічних%20дослідженнях.pdf> (дата звернення 16. 03. 2023).

15. Косович О. В. Проектна діяльність як одна з форм інноваційних методичних технологій навчання. *Науковий вісник Ужгородського*

національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота». Вип. 22.

С. 76 – 78. URL:

<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/6151/1/ПРОЕКТНА%20ДІЯЛЬНІСТЬ%20ЯК%20ОДНА%203%20ФОРМ%20ІННОВАЦІЙНИХ%20МЕТОДИЧНИХ%20ТЕХНОЛОГІЙ.pdf> (дата звернення 21 .08. 2023).

16. Курилович Ю. Ефективні навчальні стратегії на уроці англійської мови в НУШ. URL: <https://sno.udpu.edu.ua/index.php/naukovo-metodychna-robota/103-osvitniy-protses-pochatkovoyi-shkoly-dosvid-problemy-perspektyvy-15-16-kvitnia-2021-roku/685-efektivni-navchalni-strategiji-na-urotsi-anglijskoji-movi-v-nush> (дата звернення 21. 08. 2023).

17. Кухта І. В. Іншомовна компетентність у контексті формування комунікативної культури студентів у процесі вивчення іноземної мови. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2008. № 4. С. 27-32. URL: <https://visnyk.vntu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/613> (дата звернення 29. 03. 2023).

18. Мартинюк Т.С. Методика реалізації діяльнісного підходу у процесі навчання географії України учнів 8 – 9 класів: дисертація (на правах рукопису). 222 с. URL: <https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/06/dysertatsiia-Martyniuk.pdf> (дата звернення 14 .06.2023).

19. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник / колектив авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. Київ: Ленвіт, 1999. 320 с.

20. Національна рамка кваліфікацій. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF> (дата звернення 14. 02. 2023).

21. Олійник І.П. Використання методу проектів на уроках англійської мови як один із шляхів формування іншомовної комунікативної компетентності. 21 с. URL: <http://www.nmc.od.ua/wp-content/uploads/2013/10/Oliynik.pdf> (дата звернення 18. 03. 2023).

22. Онопрієнко О. В. Проектна діяльність у початковій школі. URL: https://base.kristti.com.ua/wp-content/uploads/2017/09/Projektna_diyalnist.pdf (дата звернення 14. 08. 2023).
23. Підоренко В. В, Сотніченко Т. А. Комунікативна компетентність. С. 122. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/84825003.pdf> (дата звернення 10. 04. 2023).
24. Проект. Wikipedia. URL: <https://uk..org/wiki/Проект> (дата звернення 14. 06. 2023).
25. Пруняк В. В. Розвиток комунікативної компетентності як необхідна умова становлення творчої особистості молодшого школяра. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: педагогіка і психологія. 2020. Вип. 61. С. 51-56. URL: <https://vspu.net/nzped/index.php/nzped/issue/view/186> (дата звернення 14. 03. 2023).
26. Радько А. В. Формування комунікативних компетенцій засобами інтерактивних технологій на уроках англійської мови. 32 с. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/01007zis-3faa.docx.html> (дата звернення 14. 05. 2023).
27. Рейчел Паркер, Бо Ст'єрне Томсен. Діяльнісний підхід у школі. Дослідження інтегрованих педагогік, що ґрунтуються на ігровому діяльнісному підході та сприяють всебічному розвитку дітей початкової школи. 2019. 39с. URL: https://cms.learningthroughplay.com/media/dx1copjh/ltp-at-school_ukranian_version.pdf (дата звернення 24. 03. 2023).
28. Рудіна М. Іншомовна комунікативна компетентність як складова професіоналізму майбутніх учителів. URL: https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=rwX_r1UAAAAAJ&citation_for_view=rwX_r1UAAAAAJ:UeHWp8X0CEIC (дата звернення 14. 03. 2023).
29. Самойлов С., Ціперко Т. Діяльнісний підхід в організації освітнього процесу на уроках інтегрованих курсів природничої освітньої галузі (5-6

класи). С. 172 - 190. URL:
https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKewjb_teS79yCAxW7Z_EDHYwuDDoQFnoECAkQAQ&url=https%3A%2F%2Fzfnayshov.com%2FFR%2F15692%2Fmv_58-172-190.pdf&usg=AOvVaw2TuHxO_uk8QJ8YL-1MKHdg&opi=89978449 (дата звернення 14. 04. 2023).

30. Словник іншомовних слів / уклад. С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. Київ: Наукова думка, 2000. 680 с.

31. Ставицька І. В. Іншомовна компетентність: місце дефініції у термінологічному полі сучасних наукових суджень. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2013. № 4 (30). С. 3 – 9. URL: <http://library.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/04/47-4.pdf#pag> (дата звернення 14. 03. 2023).

32. Федоренко Ю.О., Щербина Ю.М. Використання методу проєктів у формуванні іншомовної комунікативної компетентності на прикладі роботи навчальної програми Etwinning. URL: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahAQ&url=https%3A%2F%2Frepo.snau.edu.ua%2Fbitstream%2Fetwinning.pdf&usg=YohxVvFQzlc&opi=89978449> (дата звернення 14. 07. 2023).

33. Oxford R. Language Learning Strategie: What Every Teacher Should Know. Rebecca Oxford. Boston: Heinle & Heinle, 1990. 368 p.

34. Rickheit G. , Srohner H. Handbook of Communicative Competence. Gottingen : Hubert & Co. 2008. 561 p.

35. The European Indicator of Language Competence. Report from the Educational Council to the European Council. Barcelona, March 2002. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52005DC0356> (дата звернення 14. 03. 2023).

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Структура іншомовної комунікативної компетентності

ДОДАТОК Б

Класифікація стратегій вивчення мов за Р.Оксфорд

